

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. marcija 1889. l.

XXIX. leto.

Učitelj slovenski gre na dan.

„Zora puca, bit će dana“.

Ako nas ne varajo vsa znamenja, smemo učitelji slovenski zaupno zreti v tekočega leta dôbo. — Tolikanj zaželjena „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ je osnovana; ponosno lahko kaže vesoljno učiteljstvo slovensko na svojega resnega hotenja učinek — kajti ravno pri osnovi „Zaveze“ pokazali so učitelji slovenski razumništvu svojemu ter tudi inim svojim sódrugom, da vedó dostojno ceniti stanovski svoj poklic, in da so si v svesti imenitnosti, ki jo zavzema dandanes tesna združitev.

Če Bog dá in dobra nam sreča, zborovali bodo v prvič ob letošnje Velikej noči v belej Ljubljani „Zavezni“ delegatje in drugi zavedni kolege z vseh vetrov mile nam slovenske domovine. To bode spomina vreden dan našemu stanu, to bode slavnost, ki se bode in mora žarno blesteti v povestnici učiteljstva slovenskega!

Spoznawali si bomo takrat mej seboj in prijateljsko občestvo rodilo bode dokaj dobrih uspehov na vse strani!

Odslej ne ločijo nas več deželne meje; vsi se čutimo lahko jednotne, kajti združeni smo po istih smotrih v jedno celoto, ki se celokupna i lahko pojavlja kot taka povsod in vselej, kadar gre za interese naše šole, za korist našo in za ugled poklica našega!

Učitelj slovenski ne bode več taval samotni —; on gré na dan, in se brez strahú lahko prikaže na plan . . .

Nevstrašljivo bode učiteljstvo slovensko povzdignilo sedaj vsak čas svoj glas, ako bode zahtevala to čast njegova! „Zaveza“ naša sodrzuje vse slovensko učiteljstvo, ona bode torej zmirom branitelj njega koristij ter ščit, ob katerem se bodo sigurno razbile vse zlovoljne nakane sovragov naših.

Najdražji zaklad rodu našemu je — šola. Le-to svetinjo čuvala in negovala bode „Zaveza“ najskrbneje. To jej bode najsvetejša dolžnost! — Kdó pač more in mora bolj ljubiti národno šolo, — nego učiteljstvo?

O Velikej noči pokazalo bode učiteljstvo slovensko po svojej obilnej prisotnosti pri prvem „Zaveznem“ zborovanji, v koliko je istinito prepričano v važnosti započete svoje združitve. Gojimo najboljše nade in nadejamo se, da nade naše ne bodo — prazne péne.

Naše ime, naša čast je angažovana. Slovenski učitelji pokazati morajo svetu, da so možjé in da ljubijo dejanja, a ne samó — besede! In to sijajno pokazati, — nudi se jim prilika o Velikej noči! . . .

Takrat, tovariši, prihitite mnogobrojno v okrilje metropole Kranjske, tedaj pokažite drugojezičnim tovarišem svojim, da tudi Vi umete, kaj je kolegijalnost, bratovska ljubav, solidarnost, kaj — požrtvovalnost!

In v to ime: „Na veselo videnje in plodonosno delo o velikonočnem času tekega leta!“

Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

4. *Postelja in spanje.*

Pred vsem si moramo zapomniti, da otroci ne smejo nikdar z odraslemi ljudmi v jedni postelji ležati. Ta navada je za otroke zeló nevarna in posebno škodljiva. Unetje oči dobivajo otroci le od tega, če spijo z materjo v jedni postelji; dostikrat je pa temu vzrok tudi slab zrak v sobi; zato je potrebno, da sobe pogostoma prezračujemo. Mirno stoječa postelja je za otroke boljša, kakor pa zibelke. V blazine naj se nabaše mehke slame ali pa ovsenih plev, nikdar pa ne kurjega perja. Zeló nezdravo je otroke v spanji pokrivati po obrazu z robcem, ker na tak način ne dobí otrok dovolj čistega zraka. Kolikokrat vender lahko zapazimo otroke pokrite črez obraz vse v potu; rudeč obraz, premetavanje sim ter tja itd. pričajo nam, koliko vender tak otrok v spanji trpi, in če potegnemo rutico raz obraz, pomiri se takoj in mirno dalje zaspí.

Zibanje je zeló neumestno in popolnoma nepotrebno. Zibanje moti prebavljanje, dela otroku omoteco in če je otrok na to nepotrebno navado ali bolje razvado vaje, ne zaspí drugače, da ga ziblremo. Koliko časa in truda s tem izgubimo! Koj prvi dan treba je otroka navaditi na mirno ležanje in spanje, ne pa, da ga poprej nosimo po rokah in ziblremo na kolenih. Če neče zaspiti, preiščimo, če ga obleka ne tiščí, in če je vse v redu, pustimo ga, naj le kričí. Če tako otroke vadimo, prihranili smo si mnogo dela in truda. Malo ropotanja ne škoduje, in prav je, da se otroci tudi na to navadijo. Gledati je treba tudi na to, da nimajo otroci previsokega vzglavja; jedna blazina zadostuje popolnoma.

Koliko časa naj otroci spé, ni treba preveč skrbeti. Zdravi otroci užé tako radi predolgo ne spé. Po dnevi jim smemo spanje prikrajšati, nikdar pa ne po noči. Nezdravo je za otroke, če so zvečer dolgo po konci. Tudi otroci do 12. leta ne smejo iti nikdar po 8. ali 9. uri spat.

5. *Obleka.*

Obleka mora služiti človeku najprej za zdravje telesa, katero pokriva ter obvaruje vnanjih škodljivih rečí. V ta namen naj bodo oblačila srednje topla. Mehkužnosti se je ogibati, ravno tako, kakor pretiranja v utrjevanji života. Posebno naj se skrbi za to, da so noge suhe in gorke, a glava naj si ne ogreva preveč. Se vé, da se je pri vsem tem treba vedno ozirati na starost, telesno lastnijo, letni čas, podnebje in vreme. Še bolj tirjamo, da je obleka čista, snažna, sosebno prtenina. Ako je perilo na životu umazano, ne more koža delovati, kakor je za zdravje potrebno. Oblačila naj bodo tudi priležna in ne pretesna, ki bi zadrževala telesno kretanje. Ako to veljá za slehrnega, je še zlasti otrokom zeló škodljiva taka obleka, ki zavira lagotno gibanje.

Novorojenec nima še nikake obleke, ampak zavijemo ga v plenice in povijemo s povojem. Vprašati se moramo, je li zdravo in prav, da otroka tako povijamo in povezuje. Zdravniki trdijo, da je povijanje pravo trpinčenje za otroke, posebno če mu še roki tik telesa povijemo. Če otroka užé povijamo, pustimo mu vsaj roki prosti in tudi

čez prsa ga ne smemo pretesno povezati, da otrok lahko sope in diha; če je pretesno povit, se ves razgreje in spotí in ko ga odvijemo, se takoj prehladí. Bolj zdravo in bolj človeško je, da otroke kolikor le mogoče malo in mehko povijamo.

Zgornji del telesa oblačimo navadno v kratko na hrbtu odpeto srajčico ali pa tudi z volneno jopico. Kadar otrok začénja sedeti, treba mu je nove obleke n. pr. nogovic, platnenih črevljkov, majhne suknjice ali krila in čez vse to dolgega plašča. — Ko otrok shodi, potrebuje zopet nove obleke. Treba mu je močnejših črevljkov in krajšega krila. Volnena obleka je boljša od platnene, ker je bolj topla in se tudi bolj raztegne. Kadar je obleka pretesna in premajhna, naj se takoj zavrže, da ne zadržuje otroka v rasti. Pretesni ovratniki pri srajcah povzročijo pogostoma bolečine v očeh, ker se kri ne more pretakati po životu. — Posebno je treba paziti tudi na obutev ter sploh na noge. Koliko ljudi moškega in ženskega spola, mladih in starih toži, da se jim noge poté. Drugod so zopet taki, ki niti pol dne ne morejo hoditi, da ne bi imeli krvavih, otiščanih in odrtih nog. Tretji zopet ne smejo niti koraka storiti bosi, kajti nahod jim je vedno za petami. S postelje na tla, in užé si ti marsikdo prehladí, če bi bos na tla stopil. Premnogo pa je ljudi, katerih noge so vedno mrzle kakor mrličeve. Mislečega človeka mora to vse vendar kolikor toliko pridržati na potu življenja, da se vpraša: od kod in zakaj pa je vse to tako? Kaj in kje je temu vzrok? Odgovor je lehák. Mehkužnost in zanemarjenost nog vzrok je vsem poprej navedenim nedostatnostim in nadlogam ter še marsikakim drugim. Zatorej ne moremo zadosti toplo vsem in vsakemu na srce polagati, da naj se skrbno pazi na noge.

Kako silno neprijetno je človeku, če mu ob daljši seji „noga zaspí“ in popolnoma mrzla postane. Kako dobro dé šolarčku gorkega spomladanskega dne, če more iz šole gredoč trde, robate in okorne črevlje, ki ga na vse strani žulijo, sezuti, jih za ušesa skupaj zvezati, čez ramo vreči in teči, da ga veter komaj dohaja! Kako vesel je pastir, če mu solnce zjutraj mrzlo zemljo na pašniku tolikanj ogreje, da se lahko sezuje in pošvedrane, kvedraste, delavne črevlje v grm spravi! Kako dobro dé gosposkemu človeku z obširno nogo in ozkimi črevlji, če se more zvečer znebiti sicer lepega, toda silno ozkega obuvala, ki ga na vse strani tiščí, da revež dostikrat pri belem dnevu na jasnem nebu zvezde vidi. Pantofeljni, joj kolika nepopisljiva dobrotá gizdavemu človeštvu! Kako dobro nam dé, ko se nam kmalu, ko smo jih nateknili, noge polagoma ogrejejo! Zakaj smo imeli v črevljih ves čas mrzle noge? Tiščali so nas! —

Le tisti del našega telesa ogreje se nam in ostane gorak, v katerem ima kri prost pritok in odtok. Kjer pa tega ni, ostane dotični ud mrzel. Mrzle noge so torej živ dokaz, da je nekaj ž njimi v zvezi, kar krogotok krvi v njih ovira. Ker v noge ne more tolikanj krvi, kolikor bi je ob normalnem položaji moralo tjekaj, je zopet čisto naravno, da se taista nekje drugej, naj užé bode kjer koli, v preveliki meri nahaja, kar zopet ni na korist našemu zdravju.

Iz tega, da noge krvi pogrešajo, kadar jih mrzle čutimo, izvira mnogo bolezni, katere provzroča preobilna kri na drugih krajih našega telesa. Kolikrat se je užé slišalo, da je moral zdravnik temu ali onemu puščati, ker bi ga bilo sicer morda zadušilo, ali bi ga bil zadel mrtvoud zaradi preobilne nakopičene krvi. Vsemu temu se človek, bodisi kmet ali gospod, mlad ali star, lahko ogne, če skrbno pazi na svoje noge. Pri tem se ti ni bati nobenih posebnih težav, nikake posebne nadležnosti. Pazi le na sledeče:

Črevlji naj bodo nogam vedno prav, ne premajhni, pa tudi ne preveliki. Vender pa so poslednji boljši od prvih. Črevljar navadno res črevlje pomeri, da bi jih prav naredil, toda pri najboljši volji tega skoraj nikdar ne storí, ker jih dela po kopitu, kakeršno ima na razpolaganje in ne po nogi. To bode vender vsak verjel, da niti dva človeka

nimata popolnoma enakih nog, eno kopito služi pa dostikrat stoterim nogam. Črevljarski si torej vzame mero po živi nogi, potem pa izbira kopita, dokler je ne dobí, ki se z mero naših nog nekako še najbolj vjemata. Kopito je ali široko ali pa ozko in spodaj špičasto. Sedanja moda zahteva špičaste čevlje, v katerih se prsti vkup stiskajo in drug vrh drugega kopičijo. Da taka noša nogi popolnoma pokvari, je vendar užé na prvi pogled razvidno. Prvi sad modernih čevljev so kurja očesa. Kdor jih ima, naj jih nikar ne izrezava, silno nevarno je to. Lehko se vreže in mesece in mesece bode krumal, predno se pozdravi. Dostikrat se pa tudi primeri, da si človek pri izrezavanju kurjih oces, ako se je namreč vrezal, kri zastrupi in mora umreti. Če imaš kurja očesa in te bolé, smatraj to za očitane žaljene narave; popusti ozke čevlje in napravi si večjo obutev.

Večja obutev je prvi pogoj za zdrave noge in vrhu tega jih je treba tudi vsak dan pridno umivati. Posebno materam ponuja se tû jako važna naloga, da utrdijo svoje otroke užé v nežni mladosti proti raznim napadom na zdravje v poznejših letih. Zato naj užé dojenčkom zmirajo vsak večer, predno jih polagajo k počitku, križ, noge in roke s hladno vodo (16 do 18° R.). To zmiranje naj se potem nikdar več ne opusti. Kadar otroci dorastejo, da so užé po pet, šest ali sedem let stari, treba jih je navaditi, da si roki in nogi sami vsak večer dobro umijejo, predno gredo spat. To je posebno pri otrocih tako potrebno, kakor večerja. Nikdar ga ne pusti v posteljo z umazanimi nogami.

Jako važno je za zdravje otrok, da kolikor li mogoče, bosi hodijo. Ni je reči na tem svetu, ki bi poleg vode po dokazih naj imenitnejših zdravnikov tako ugodno in pospeševalno vplivala na živce in krvne dele telesa, kakor sta svetloba in zrak. Ne brani torej otrokom, če hodijo bosi po vrtu ali po hiši. S tem jim bodeš pripomogel do zdravih nog in zdravega telesa sploh.

6. Skrb za telesno zdravje večjih otrok.

Če hočemo, da se bodo udje otrokovega telesa krepko in lepo razvijali, ne smemo otroka siliti poprej sedeti toliko časa, da se sam lahko po konci drži. Navadno se zgodi to v šestem mesecu. Če se pa otrok ne more po konci držati, moramo ga takoj zopet poleči, da se mu hrbtenica ne zakrivi.

Tudi stati in hoditi ne smemo otroka prekmalu vaditi, da se mu nogi ne opogneta. To se rado zgodi posebno pri takih otrocih, ki so podvrženi angleški bolezni. Tudi otrokom s šestimi in sedmimi leti se udje radi upognejo, in zato je jako neumestno, takim otrokom pustiti dojenčke pestovati. Pa ne samo to, da se jim udje vsled pestovanja pohabijo, ampak tudi umrje jih mnogo v nežni mladosti, in temu kriva je le brezobzirnost starišev.

Da se rednik more uspešno prizadevati za telesno zdravje, za moč in okretnost svojega gojenca, mu je zlasti tudi še pozornemu biti na vadbo in vzgojo, ki otroku moči okrepuje; na gibanje in pokoj, ki življenje pospešuje in jači; na strasti, katere moramo krotiti ter jih prav voditi, da nam ne rušijo življenja; na dieto in zdravila, ker obojno to varuje obolenja in ozdravlja.

Vadbe in vzgoje treba je pa vsemu telesu. Posebno marljivo mora vzgojitelj skrbeti za vid ter oči varovati, pa vse odvrčevati, kar bi jim utegnulo škodovati, n. pr. čitanje ob mraku, natezanje očesa v temi, gledanje v veliko svetlobo, urno prestopanje iz luči v temo itd. Oči se tudi spridi, kedor se navadi od strani brati in knjigo preblizu držati. Oči je treba tudi okrepčavati zlasti s tem, da se vsak dan s čisto, hladno vodo umivajo, potem, da jim človek daje počitka ali sprehajajoč se pod milim nebom, posebno mej zelenjem. Gojenčevo oko mora se vaditi tudi s tem, da razločuje daljave, višine, barve... ter da dobro in daleč vidi.

(Dalje prih.)

Svitoslav i Danica.

VI. 1853. Odgovorno vredništvo: I. pol leta: L. Jeran in A. Zamejc. — Prva in edina Jeranova pesmica v tem letniku je (l. 8.):

Hvala Bogú za ohranitev Cesarja.

Hvaljen bod' življenja Bog!	Nad-Te smertni nož ne smé,
Si obvarval nam Očeta:	O naj boljši zmed cesarjev!
V serce smerti vsekati	Tavžent, tavžent mašnikov
Mu ni mogla roka vkleta;	Za-Te s tavžentov oltarjev
Kervi žejno pa pošast	Kliče vsak dan v nebo; —
Si pravici zdal v oblast.	Bog gotov Te varval bo.

V prozi kaže se najprej: Pogovor med novim in starim letam (l. 1). Novo leto in rokodelic (l. 3). Sv. Rembert, svet otrok. Odkupovanje zamorskih otrok — P. Olivieri. Oznanjenje Marije Device (l. 13). Procesija sv. Rešnjiga Telesa (str. 86). V besedi do prečastitih bravev (str. 108) vzame L. Jeran slovó, češ, „poskusiti želim misijonarjem v srednji Afriki pomagati, ondotnim nesrečnim narodam svitli dan zveličanja oznanovati, pravo zgodnjo danico napovedovati, ako me Božja milost živiga in zdraviga tje perpelje“ itd. — L. 27 opiše „Srednjo-afrikanski mision“; l. 31 „Razlaganje psalmov sv. Avgústina v slovenskim jeziku“, rokopis J. K. Velikonja. Poslednja pridiga g. L. Jerana pri sv. Petru (l. 33). Bog poverni dobrotnikom srednjo-afrikanskiga misijona (str. 140) — pri odhodu; l. 38: Pismo misionarja L. Jerana iz Aleksandrie do vrednika Zg. Danice; l. 42 iz Kaire (30. sept.); l. 51 iz Tersta 15. dec. na pr.: „Človek obrača, Bog oberne. Tudi jest sim se bil proti Hartumu v srednjo Afriko obrnil, ali Božja previdnost me je s hudo prehudo boleznijo v mojo domačijo zavernila, rekoč: Ne boš še zdaj vidil Hartuma, ne boš še odkupoval in učil zamurčikov itd. . . . V Asuanu, na kraju egiptovske dežele, sim bil s sv. zakramenti previden . . . G. namestnik so mi dovoljenje dali, de sim se podal v domačijo, kjer imam ob enim nalogu, novo odpravo v Hartum perpravljati, kar bom poznejši, bolj ozdravljen, bolj natanko naznanil“. V nedeljo pred Božičem dojde v Ljubljano, k sv. Petru, a Danica priobči v l. 52 spisec njegov: Božično. Mir Božji! Kerst se rodil. —

VII. 1854. Odgovorni vrednik: A. Zamejc. V tem tečaju oglaší se pesnik Jeran l. 22 v 22 kiticah: Stoindruga Davidova pesem: „Moja duša! na višavo — Hvalni glas Gospodu ženi; — Daj njegov' mu Imenu slavo, — Kar živi in giblje v meni itd.“ — L. 50: Antoniju Alojziju — o zláti maši — 15. dec.: „Pol stoletja v časa reki prevalilo — Se je, knez preblagi! pred Teboj; — Važno pomenljivih let število — V boji za pravice svet obstoj . . . Tvojih stvarb dobrotnih brez števila — Ne bo Krajna nikdar pozabila itd.“ —

V nevezani besedi pa je spisal: Šolski bratje v Aleksandrii (str. 27). Oderuhi. — Kaplan v Trnovem od 1. jun.: Srednje-afrikansko. Zapeljivci. Redka slovesnost: blagoslov temeljniga kamna novi cerkvi Ternovski. — Sredi julija spremi L. Jeran nov oddelek duhovnov in rokodelcov do Kaire, a bolezen se mu obnoví, na svét zdravnikov se vrne v domačijo, ter pripelje seboj zamurčika, da ga zredí in zučí, češ, naj on na mestu mene kdej pojde — bodi si kakor duhoven ali neduhoven — rojakom svojim prižigat luč prave vere. Imenoval se je pri sv. krstu Jožef Krajnski. Gledé na to mu zloží M. Hladník l. 37 pesen;

Sveta vnéma.

1. Za mision sercé se blago vnelo,
Hiti čez morje — na bregove Nila,
Zavist podnebja pa ga zavernila,
Nje sproтовanja zdravje ni sterpelo;	2. Odslej pa le še bolj za to gorelo,
Za kar ga želja sveta vplamenila;
Spet do staniš prijadra krokodila,
Pa spet podnebje sproтовat' mu jelo:
3. Kaj li začeti, de b' želje svete, vroče,
Spolniti b'lo mu vender še mogoče?
Um, z voljo krepko, zmaga vse upore!	4. Ker v mision osebno le ne more,
Odkupi černca, okrajne žgeče sina,
Goji v apostelna ji domačina.

„Z novim letam se bo verli gospod Luka Jeran, čigar zdravje se je, hvala Bogú! dobro popravilo, vredništvu Danice pridružil, gotovo v veliko veselje vsm Slovencam, katerim je njegovo spretno pero dokaj znano“ pravi Danica v povabilu na naročilo za prihodnje leto 1855. — Slovensko Berilo za III. gimn. razred, zložil J. Bleiweis l. 1854, ima pesmico: Sirotek. Česka narodna. Poslovenil Jeran (Novic. 1844). V Novicah l. 1854 naznanja o zadevah slovenskega besednjaka Jeran svojo „Misel, kako bi se dal naš slovenski besednjak naglo, lahno, dobro, in — kolikor moč — popolno dokončati (str. 31).“ L. 33 pa kaže „Cesarsko pesem“ poslovenjeno po L. J. na pr.: „Bog Cesarja, Bog cesarstvo — Nam obvari, nam ohran'! itd.“ — Ozdravljen vstopi spet za kaplana v Trnovem; poprej pri sv. Petru pa je spisal to leto:

10. *Serce Marije, prečiste Device.* Bratam in sestram Marijniga presv. Serca z oziram na podružnico te bratovšine pri sv. Petru v Ljubljani. Spisal L. Jeran. V Ljubljani 1854. 8. 234. Gerber. — II. nat. 1859. 8. 328. — III. 1873. 330.

VIII. 1855. Odgovorna vrednika: A. Zamejc in L. Jeran. Za novo leto je po glasilki: Non nobis, Domine, non nobis; sed Nomini tuo da gloriam! Jeran zložil pesmico, katera je njemu in krščanskim pesnikom vedno bila geslo in se zarad tega tukaj naj pokaže cela:

Tibi soli!

1. „Moja duša, dans odloči,
Kóm služiti po vsi moči,
In darvati serčne boli,
Kóm češ delat', se truditi,
Kom terpeti, se potiti?
Za spoznavo k Bogu móli,
In po tem naj bolji zvoli!“	2. O Gospod, kaj še me prašaš,
K sebi dvigniti odlašáš?
Moja duša tebe zvoli,
Tebi hoče se darvati,
Te ljubiti, te iskati,
Te slaviti vse okoli,
In služiti: „Tibi soli!“	3. Naj klečim v svetišu tamo,
Naj domá sim v tihim hramu,
Duša moja kliče, moli,
De se vse časti odreče;
Vse naj tebi v slavo teče;
Delaj, misli, kar že koli,
Vse naj bode: „Tibi soli!“
4. Ak me svet v spoznavi mali
Tu in tam za kaj pohvali,
Bi po svoji slabi volji
Se zaletel v spotike
Ter privolil v slepe mike;
Pa se spomnim, de je bolji,
Hvalo dati: „Tibi soli!“	5. Košaté v obleki zlati
Se bogati, — ne bogati;
Na napuha kužnim stoli
Mnog duhovne zaničuje,
Še Bogu čast odrekuje!
Slave iše za-se zgoli,
Njemu mar ni: „Tibi soli!“	6. Gre pa pleme za plemenam,
Vreme menja se z vremenam,
Let' za letam gre okoli;
In kar kdej se košatilo,
Bliš in perje je zgubilo:
Hoče — noče? tudi oholi
Mora klicat': „Tibi soli!“
7. Mnogotera pa solzica
Se ko biser vterne z lica,
Dokler človek po solznim doli
Proti nebu iše poti,
Tava, hodi in se moti;
Blagor njemu, če v ti šoli
Vse daruje: „Tibi soli!“	8. Roso milosti z višave
In spoznavo poti prave
O Gospod, ti nam dodeli,
De po dni končanim teku
Vsaka duša v novim veku
Večne čase tebe moli,
Kliče slavo: „Tibi soli!“	

Zvezdice za šolo: Sladko spanje. Bogoljubčik: „Spanček pride mi na lice, — Čiste angelske ročice — Me prijazno zazibljaó, — Na ušesa pošeptajo; — Dva se k

glavci vsedeta, — Mi oči zatisneta itd.“ — Britko spanje. Hudodelčik: „Hudodelčik malo moli, — Zasmerči v hudobni volji; — Kmal zakliče: mati, mati! — Jez nocoj ne morem spati: — Sôva nad glavó je zmir, — Kri če spiti netopir itd. (str. 12)“. — Nauk za postni čas: „Ne hodi gledat traparij, — Nesramnih maškar, plesarij; — Okó, ki v to preží, — Tud samo modro ní (str. 32)!“ — Ternovska cerkev v Ljubljani l. 11: „Spomlad bliža se vesela, — Vse se lepša v mladi moči; — Kaj pa cerkev jest želela, — Če od kod ne bo pomoči? itd.“ — Nova roža v Ljubljani l. 51 v 10 kiticah: „V beli Ljubljani prot mestnîmu logu, — Kjer berhka Gradašca v Ljubljanco šumljá, — Je Bog zapovedal, naj roža prelepa — Joanu Kerstniku požene iz tlá... Kdo roža le-ta je? in kje se razcveta? — To tebi, vprašavec, že pesem pové: — Gospodova hiša je nova, je sveta, — In cerkev Ternovska je njeno ime.“ —

Prosto je spisal Jeran p. Priprava k službi Božji. Ave Marija. Olivieri in njegovo djanje. Mnogo o misijonih, iz srednje Afrike, o zamurčkih, v zvezdicah za šolo: Dober svet, kako napraviti si zapisnik ali dnevnik, za hojo v šolo, vest, Ožbe Oterpnjenček. Peter Skesanček (str. 40). Škof in detek. Sledi keršanstva v zahodni Indii, prejden jo je Kolomb iznajdel. Nekaj za modre, ki niso modri (Zagr. L.). Grižljež za perlizovavce in za oblizovance p. „Sv. Hieronim pravi: Ako bi se urno nazaj ozerl, ko te tvoj prilizovavec hvali, bi velikrat vidil, kako ti rogovile kaže, ali pa oslovske ušesa dela itd.“ — Zlasti prisrčna sta spisa: „Nečedno pisarstvo (str. 47) na pr.: Piše se včasî o lastnostih, kakšne de naj slovenski pisavci imajo; rado se pa pogreša, de pravi keršanski duh, resnična bogoljubnost je naj potrebniši lastnost tistiga, kdor hoče za vse ljudstvo kej pisati itd. . . Zlasti nevarne in zapeljive so mično pisane poželjive pesmi in pripovedke. Pesniki radi pozabijo, kar neki pesniški učenik pravi: Kar Boga žali, ne smé nikoli biti tvarina poezije“. — O veri. Opomin mladenčem. Sploh ti priporočim vodilo: „Ne pečaj se dosti z ljudmi, ki ne kažejo kar nič keršanskiga duha. Tič se po petji, drevje po sadu in ljudje po delih spoznajo. Ako je tudi kdo zunaj olikan, pa se nikoli nobeno znamenje vere na njem ne prikaže, taki je znotraj trohljiv in gnjiloben (str. 56)“. — Dokaj čvrstega se nahaja v „Ogledu po Slovenskim pa v Razgledu po keršanskim svetu“. „Danica si bo prizadevala, kakor dosihmal, v slehernim listu z novimi žarki pot proti nebesam prijaznimu bravcu razsvitlovati, ker njena pot gre gôri, kamor je nas vsih namen, ona odvráča naše serca od navezovanja na posvetne rečí, ktere bomo mogli vsi od kraja v kratkim zapustiti, ali radi ali neradi (str. 104)“. V naročevanju za prihodnje leto pravi: „Danica bo dobila prilogo — oglasnik škofijskih službinih naznanil v izvirnim jeziku do častitiga duhovstva in šolstva itd. (str. 210)“. — V zadnjem listu ima „Petdeset pomešanih vošil za novo leto.“ Na pr. bodi:

Novimu letu vošimo, de naj obrodí več čednost in manj greha, več miru in manj vojsk, več zdravja in manj bolezen, kakor staro leto. Učenim gospodam in možém: De bi včasî tudi keršanski nauk brali, ker pri vsi učenosti človek lahko šest resnic in štiri poslednje rečí pozabi. Učenim ženam in ženskim: Vsak dan malo iz Filoteje sv. Frančiška Salez., iz Vodila grešnikov Ludovika Granaškiga, Dušne paše ali kaj enaciga; pa tudi, de bi zraven učenosti kuhovnice ne pozabile. Pisavcam: Premislik, de littera scripta manet; ako je littera scandalosa, bo ona preživela tvojo plešasto glavo, tvoje strohnjene kosti in še kaj več; — in ako tebi taka littera tudi slavlilne pesmice in marmeljnat spominek postavi na tvoje kosti, kaj boš za to boljši, ako bo pa littera tvojo dušo v večnosti stiskala! Tiskarjem in bukvarjem: De bi pohujšljivih rečí ne natiskali in ne prodajali, ker s tem sami sebi in drugim pekel nakopujejo. Postbûchelnam: De bi z vmazanimi ali spotikljivimi novoletnicami ne nadlegali. Postopačem in lenuham: Listič na vrat z napisam: Kdor ne dela, naj ne jé! Togotnim: De bi

v ihti do 50 šteli, prejden spregovoré. Tožljivcam: Duks pod rebra. Učenikam: De bi seme dobrih naukov ne padlo na skalo. Srednjo-afrikanskemu misijonu: Dosti čverstih misijonarjev in spreobrnjenj itd.“

D.

Luce lucenti mundo luxisti.

*

IX. 1856. Odgovorni vrednik: Luka Jeran. V listu 10. naznanja, da zavoljo bolehnosti in vredniških pritežnost odstopi sovrednik A. Zamejc. Odslej je kapelan v Trnovem edin vrednik Zgodnje Danice. Njegov je pač prevod iz bariškega jezika po nemški prestavi l. 35: Zamurčkova Hosana na pr.: „Dans, otroci, usta odprite, — In iz serca zaženite: — Davidovc, hosana Ti! — Te Zveličar hval'mo mi! itd.“ Pa l. 47: Serčen pozdrav o prihodu Nj. Velič. Cesarja in Cesarice v Ljubljano (19. nov.): „Vé cerkve, s prijaznih se homcov ozrite, — Dobrotnika cerkve obišeta vas; — Zvonovi slovenski, pozdrav zadonite — Njima, ki spremljuje tak lepi Ju glas! itd.“

V čestitki za novo leto pravi: „S serčno hvaležnostjo do Boga nar vikšiga, ki nam je življenje in zdravje ohranil, pa tudi s ponižno zahvalo vsim prijatlam, bravcam in podpéravcam „Zgodnje Danice“ pričnemo novo leto . . . Znano je gospodam pisavcam, de se mnogoterno vdeležvamo pri obeh imenitnih delih, ki bote zanesljivo lepi kroni našiga kneza in škofa, namreč pri izdaji svetiga pisma in pa slovenskiga besednjaka, kar nam še zraven Govornika in družih opravil veliko časa vzame. Torej bodo pridni pomočniki Danice še zlasti v tih zadevah s svojimi dopisi nam in vsim bravcam posebno dobroto skazovali . . . Delajmo tedaj skupaj itd.“ — Da bi si sprosil blagoslova v svojem stanu, podá se sredi leta z drugimi romarji v Rim ter sv. Petra in Pavla dan pri drugem sprejemu dobí iz rok Pija IX. svetinico z napisom: „Stella matutina“ na eni strani, „Lux mundi“ pa na drugi. Kdo bi si bil to mislil? pravi (str. 122) in popisal je to potovanje nekaj v kratkih dopisih, nekaj v sestavku: Pogled nazaj na Laško in romanje v sv. Rim (l. 57 do 1857 l. 26). Danico je dotlej vredoval J. Volc. Sam je največ slovenil misijonska naznanila, pastirske liste, sostavljal „Ogled po Slovenskim ter Razgled po keršanskim svetu“, zvezdice za šolo; kazal v pogovoru, kako Jernej Boštjana odvadi kleti (str. 139. 143); trudil se z Jožefom Kranjskim, kateremu je privzel še dva druga; opisal „Kerst v ljubljanski nunski cerkvi in ubogi zamurski otročiči“ (str. 178—187) ter dal „Nektere zmešane vprašanja konec leta“ (l. 52) itd. —

Danica si prizadeva, ljubim svojim Slovincam razodevati, kar je zlasti po cerkveni strani in za duhovno življenje mikavno, spodbudljivo in koristno; ona jim iše blagá, kteriga červ ne ujé in ruja ne spridi. In ker se iz dovoljniga vdeleževanja Slovincov po branji, in tudi pisanji kaže, de jim je na nji ležeče, bo dalje nad Slovenijo svetila, kolikor bo mogla in premogla, ter jim zraven družiga tudi dalje pravila, kaj naši rojaki, oznanovavci sv. evangelija, po vroči Afriki in daljni Ameriki delajo in počnejo (str. 108). — S pomočjo Božjo in z blagovoljnostjo Slovincov želí Zgodnja Danica svoj deseti tečaj nastopiti . . . Ker prevedimo, de je Danica potrebna in marsiktero dobro seme zaseje, se tudi rada prebira, torej pri tem delu ostanemo, desiravno ni brez sitnost in pritežnost . . . „Oglasnik“ neha in njegovi naročniki dobijo za domestilo „Razlago zakonskih postav“ itd. (str. 220).

Drobtince XI. 1856 imajo na čelu obširno pesem: „Sveti Martin, nedolžen otrok, pošten vojak, ponižen mnih, pobožen škof“, zložil Jeran.

11. *Cerkveni Govornik slovenskiga duhovstva za vse nedelje in zapovedane praznike skozi leto.* Na svitlo dajó nekteri Ljubljanski duhovni. I. Tečaj. V Ljubljani 1856. 8.

524. Nat. J. Blaznik. Izhajal je po zvezkih I—III l. 1855 in IV. l. 1856. Mej sotrudniki (Dr. A. Čebašek, J. Stritar, A. Zamejc) bil je prvi *L. Jeran* in nahaja se v omejenem tečaju 18 pridig njegovih.

12. *Sveto Pismo stare in nove zaveze z razlaganjem* . . dr. J. F. Allioli . . po povelji kneza *Antona Alojzja*. V Ljubljani 1856—1859 v VI zvezkih. Nat. J. Blaznik. Mej sodelavci in pomočniki je bil *Luka Jeran*, kaplan ternovske fare v Ljubljani. Poslovenil je po prejetem navodu List do Rimlj. 1—5 pgl.; sicer pa je bil poleg *J. Volca* z *Andr. Zamejcem* on poglavitni popravljatelj vsega tega velikega dela (Predgovor str. XIV).

13. *Deutsch-slovenisches Wörterbuch* . . A. A. Wolf — M. Cigale. Laibach 1860. Slovar se je tiskal v dveh delih od l. 1855, in *L. Jeran* se imenuje vže mej prvimi sotrudniki (Vorwort VIII.), potem med onimi tremi, kateri so popravljali Cigaletov rokopis pred natiskovanjem (IX.) z znamenjem *Jer. t. j. Jeran*. Da opazka na str. XI zastran oblik *iga—am*, *sim*, *zajic*, kakor tudi zastran *šč* in *š* na pr. *ščipavnice*, *šipavnice*, *dopušča*, *dopuša* itd. zadeva vzlasti njega, to je znana reč.

Iz šole za šolo.

P e č.

1. Pogovor.

Peč ima podnožje (stojalo), pečnico, téme in mesteje. Téme je zgoraj, podnožje je spodaj. Mej obema je pečnica. Podnožje je kamneno. Nekateri peči imajo železno podnožje. Peč je navadno prsténa. Prsténe peči izdeluje lončar. Peči so voglate, okrogle, črne, bele, rujave, zelene. Peč greje izbo. Kdaj kurimo v peči? — Kdaj ne kurimo peči? — S čim kurimo? — Peč se mora večkrat omesti in počediti. Zakaj? — Kdo ometa peči? — Kam se iz peči kadí? — Z ognjem se mora varno ravnati. Zakaj? — Ponóčni čuvaj poje:

„Gospodinje, gospodarji,
Ognja naj vas Bog obvari!
Varujte tud' ognja vi,
Škoda da se ne zgodi!

Treba je ognja var'vati,
Pa tud' večnega se bati.
Bog obvari vsaki stan
In prelubi svet' Florjan!

2. Branje in pisanje.

Razložimo ali razstavimo besedo peč! — Štejte glasove ali pismena na prste! — Kateri glas se sliši prvi? — drugi? — tretji? — Povejte, kateri je poglavitni ali naj glasnejši (pevavši) glas v tej besedi! — Koliko samoglasnikov je v tej besedi? — Kolikrat odpremo usta, ko izrečemo besedo peč? — Koliko zložna je torej ta beseda? — Ali se beseda peč more deliti? — Katere besede se ne morejo deliti? — Na konci vrste se beseda enozložnica ne delí, temuč se mora izpisati vsa, bodi v eni, bodi v drugi vrsti. Zapišem besedo peč na desko. Katera je prva črka? — katera druga? — tretja? — Kako se izrečejo vse tri črke? — Recite vsi: peč! peč! peč! — Peč je imé, čegavo? Kaj imenuje to imé? (Imenuje v kotu izbe reč, ki nas po zimi greje.) Vsaka oseba in vsaka stvar ima nekako imé. Besede, s katerimi imenujemo osebe ali reči, so

samostalniki (samostalna imena). Prepišite besedo peč (trikrat, štirikrat! . .) Beri jo ti s ploščice! — Ti! — Ti! — Vsi! — Berite jo v knjigi! (Posamezno, vsi, prva klop, druga klop! . .)

3. Navržek.

a) Uganka.

Poleti ne mara
Za mene nihčè;
Po zimi objema
Pa rado me vse!

b) Povest: „Žveplenke niso igrača“. (Glej Praprotnikov Abecednik na str. 55.1)

b) Pesem: „Predica“. (Glej Nedvėdov Slavček — drugo stopnjo — na str. 26.1)

P.

O izboljšanju naših plač.

Prve dni meseca februarja došel je na vse okrajne šolske svėte dopis deželnega šolskega svėta, v kojem visokoisti, oziroma deželni odbor izraža željo, da sestavijo okrajni šolski svėti do konec marca izkaz vseh onih učiteljev, ki imajo poleg svoje službe tudi še kak drug dovoljen postranski zaslužek.

Dalje naj povedó okrajni šolski svėti svoje mnėnje, če bi ne bilo prav, da bi začasno nastavljeni učitelji toliko časa, da napravijo izpit sposobnosti, oziroma do stalnega nameščenja, dobivali le 70% od najvišje učiteljske plače in učiteljice pa 70% od učiteljeve plače.

Slednjič naj okrajni šolski svėti izrazijo mnėnje, če bi ne bilo prav, ko bi se učiteljske plače uredile po službenih letih, ne pa, kakor do sedaj po razmerah šolskih krajev.

Vse te točke zdijo se mi zelo važne in pametno bi bilo, če se uresničijo; posebno važna zdí se mi pa zadnja točka. Le, če se kranjskim učiteljem plače po službenih letih uredé, prišlo se bode v okom mnogim krivicam, ki so se učiteljem godile in se še dandanes pripeté. Kako zelo potrebna je ureditev naših plač po službenih letih, pokazati hočem le s par slučaji:

V našem okraji je učitelj, ki je komaj dve leti v službi, ima pa 500 gld. letne plače, 30 gld. opravilne doklade, prosto stanovanje in cerkveno orglanje, koje mu gotovo tudi najmanj 100 gld. nese; skupno pride tedaj na letnih 630 gld. in s prostim stanovanjem; omenim naj še, da je neoženjen. Primerjajmo ž njim učitelja na U.; ta službuje užé sedemnajsto leto, ima pa le 450 gld. plače, 30 gld. opravilne doklade in stanovanje brez kakih drugih postranskih zaslužkov ali priklad, ker je bil komaj pred par meseci stalno nastavljen; zraven je pa še oženjen in ima **osem otrok**. Kolika razlika je mej dohodki in razmerami teh dveh učiteljev! Ali ne kaže ta slučaj dovelj jasno, kako potrebna bi bila razdelitev naših plač po službenih letih? Pa takih slučajejv je silno mnogo. —

Razpisano je n. pr. nadučiteljsko mesto; oglasi se blizo 30 prosilcev, med kojimi so tudi starejši, zaslužni učitelji. Ker vsakemu znabiti užé radi oddaljenosti ali tudi iz drugih vzrokov ni mogoče, da bi se osobno predstavljal in ker vsakdo tudi nima znancev in prijateljev, da bi ga priporočali, predlaga krajni šolski svėt mlajšega učitelja, ker se je prišel osobno predstaviti in prositi, ali ker je bil od mnogih osob priporočen; dobil je tudi službo in starejši, zaslužnejši učitelj je propal ter mora ostati še nadalje na svoji sedanji službi, ki mu znabiti komaj 450 gld. nese. Ko bi bile naše plače po službe-

nih letih urejene, bi vseh teh krivic ne bilo in takozvani „Protektionskinder“ bi bolj vestno svojo službo opravljali, kakor jo pa do sedaj. —

Vzemimo zopet drug slučaj. V N. je razpisano zopet nadučiteljsko mesto. Vse je uneto, recimo za užé naprej določenega učitelja, ki je na glasu kot izvrsten učitelj in pedagog. Pri seji krajnega šolskega sveta oglasi se pa n. pr. gospod župnik ter obžaluje, da on ne more glasovati za tako izvrstnega učitelja, ker ne zna orgljati; zadovoljiti se moramo z mlajšim, slabejšim učiteljem, ki je na glasu kot izvrsten orgljavec. Torej tù je zopet orgljanje vzrok, da stareji, zaslužni učitelj ni mogel avanzirati v plači, in prekosil ga je zopet mlajši. Ureditev plač po službenih letih bi tudi to krivico odstranila.

Navedel bi še lahko mnogo mnogo slučajev, ki naravnost kažejo, kako nujna in potrebna je ureditev naših plač po službenih letih, kakor je to pri vojakihi, železničnih in drugih uradnikih i. t. d.

Pa tudi s pedagogičnega stališča bila bi potrebna ureditev naših plač po službenih letih. Učitelj, ki se je navadil na krajne razmere, na otroke in občane, občani pa na učitelja, ne bode si želel nikdar proč iz tega kraja, ker bode vsejedno avanziral v plači, če bode izpolnjeval svojo dolžnost; po sedanji ureditvi naših plač se pa mora priljubljen učitelj, posebno na večrazrednicah, zeló nerad in težko ločiti iz prijaznega mu kraja in dragih občanov, edino le, da si gmotno opomore, in pogosto premenjanje učiteljev je gotovo na kvar šoli in pouku.

Uredite nam torej naše plače po službenih letih!

Član c. kr. okrajnega šolskega sveta.

„Muzejsko društvo“ za Kranjsko.

V drugi polovici 18. veka začelo se je prirodoslovje v Avstriji prav krepko razvijati. Zanimanje je naraščalo od leta do leta; vedno več duševnih delavcev in boriteljev pojavilo se je na duševnem poprišči, takó da dandanes občudujemo visoko stopnjo razvoja prirodoslovnih znanosti. Tega pa niso pospešili le učéni spisi raznih strokovnjakov, nego v večji meri še združitev enakomišljenikov v prirodoslovna društva, katera nahajamo sedaj užé v vsaki deželi.

Tudi v Kranjski ustanovilo je 174 prijateljev prirodoznanstva in zgodovine, l. 1839. društvo z nemškim naslovom: „Verein des krainischen Landesmuseums“, katero je imelo zadačo, ohraniti in pospeševati kranjski deželni muzej, ki je užé dlje časa obstal. Misel o ustanovitvi muzeja sprožil je prvi Žiga baron Zois, kateri je mnogo potoval po Angleškem, Pruskem, Saksonskem, Laškem in Holandiji. V teh deželah videl je zavode, v katerih hranijo razne prirodnine, proizvode umetelnosti, najdbe iz praveka dežele itd., da jih lahko ogledujó domačini in tujci. Žiga Zois nameraval je kranjski deželi podariti svojo krasno zbirko rudnin in dragoceno knjižnico, da s tem položi podlogo takšnemu muzeju. Vender je to misel moral opustiti vsled vojnih dogodkov, raznih rekvizicij in radi hiranja njegove železne fužine.

Po njegovi smrti izvedel je Zoisov črtež Fran Jos. grof Hohenwarth ter je pravi ustanovnik muzeja. Za Ljubljanskega kongresa (l. 1821.) opozoril je državnega kanclarja kneza Metternicha na Zoisovo zbirko, katere dežela ni mogla kupiti. Vsled potezanja Metternichovega za Zoisovo zapuščino kupil je isto cesar Fran I. l. 1823. za 13.000 gld. ter naročil, da dobí rudnine muzej, ki se misli ustanoviti, knjige pa licejska

knjižnica. Za ustanovitev dveh važnih zavodov: muzeja in licejske knjižnice smo hvale dolžni cesarju Franu I. na njegovi darežljivosti.

Dné 4. oktobra l. 1831. je grof Hohenwarth muzej slovesno otvoril. Ta važni zavod za pospeševanje prirodoznanstva in zgodovine se je krepko razvijal, ker so mu vsi stanovni kranjske dežele radi darovali razne reči. Še lažje se je muzej razvijal, ko se je ustanovilo zgorej omenjeno muzejsko društvo, ki je zavod podpiralo z denarnimi doneski članov, zajedno pa tudi nabiralo gradivo za zgodovino, statistiko, tehnologijo in prirodopis Kranjske. O nabranih zbirkah in denarnih doneskih poročal je muzejski kustos v listu „Laibacher Zeitung“, v prejšnjih letih pa v „Ilirskem listu“ in v posebnem zvezku izišlem l. 1838.

Od l. 1848. se je prirodopis začel gojiti v večji meri; prirodoslovna društva zasnovala so obširno znanstveno delavnost. Taki bodrilni vzgledi vplivali so močno tudi na „društvo kranjskega deželnega muzeja“, katero je na predlog A. pl. Morlotta l. 1849. prirejalo tedenske shode prijateljev prirodoslovja in sicer od 17. januarja do 23. novembra. Pozneje pa so se radi slabe udeležbe morali opustiti. — Dné 13. jun. l. 1855. sklenilo se je, da se prirejajo mesečni shodi z znanstvenimi predavanji in da se izdá letni zvezek (Jahresheft). Leta 1859. izostala so tudi znanstvena predavanja, ker se za ista ni posrečilo pridobiti zanimanja širjih krogov. Od letnih zvezkov izišli so trije, namreč l. 1856., 1858. in 1862. — Da se prepreči društveni razpad, pre naredili so po sklepu glavnega zborovanja dné 13. oktobra l. 1864. pravila. Društvo se je imenovalo „Museal-Verein für Krain“ ter je objavilo prvi in zadnji letnik svojih poročil („Mittheilungen“) l. 1866.

Leta 1867. sklopilo se je muzejsko društvo z zgodovinskim, da z vkupnim delovanjem pospeši znanje o deželi. Zopet so bila mesečna zborovanja, o katerih najdemo izvestje v „Laibacher Tagblatt-u“. Prvosednik društvu je bil dr. Ernest pl. Lehmann, po njegovem premeščenju koncem leta 1870., ko je postal svétnik deželne nadsodnije v Gradci, pa rudarski svétnik Trinker. Leta 1872. bilo je zadnje zborovanje in s tem konec društvenega delovanja.

Odkar pa se je sezidalo krasno poslopje „Rudolfinum“ po darežljivosti kranjske hranilnice, deželnega zbora in A. Smoleta ter muzeju odprlo svoje dvorane, vzbudilo se je tudi muzejsko društvo iz duševnega mrtvila dné 3. julija l. 1888. Omenjeni dan zbralo se je mnogo gospôde obeh národnostij. Po kratkem razgovoru sestavil se je odbor tako-le: g. Karol Deschmann, kustos — načelnik; g. Julij Wallner, profesor — tajnik; g. Robida — blagajnik; gg.: A. Globočnik, Iv. Flis, A. Kaspert, Alfonz Paulin in V. Voss — odborniki.

„Ljubljanski Zvon“ piše v l. št. 1889. l. o muzejskem društvu nastopno: „Dasi-tudi užé zagotovljeno število društvenikov obeta uspešni obstanek muzejskemu društvu, dasitudi je visoki dežéltni zbor kranjski velikodušno dovolil v pospešilo njegovih teženj izdatno podporo, potrebuje še vender vsestranske podpore in dejanske udeležbe vseh tistih krogov, kateri se za povzdigo in razširjanje deželoznanstva zanimajo in nameravajo podpirati to domovinsko, važnim kulturnim nalogam posvečeno podjetje. Da bi torej pospeševali društvo, katero je v sedanji svoji obliki tudi prevzelo nalogo nekdanjega zgodovinskega društva, ki bode jednako gojilo zgodovino in prirodoznanstvo, vabi odbor „Muzejskega društva“ k pristopu. Letna društvenina znaša 3 gld., pristojbina za umetno izdelani diplom, ki se izdaje na željo v slovenskem ali nemškem jeziku, pa 1 gld. Blagovoljna pristopna oglasila vzprejema načelnik, dežéltni odbornik in muzejski kustos, g. Karol Deschmann, ali pa blagajnik, magistratni oficijal g. Jovan Robida, oziroma kak drug odbornik“. —

„Muzejsko društvo“ izdajalo bode od l. 1889. dalje tudi društvena izvestja, ali v nemškem, ali slovenskem jeziku, ne vémo.

„Slovenski Narod“ prinesel je letos v svoji 18. št. članek: „Nekaj o muzejskem društvu“, v katerem načrta v kratkem zgodovino muzejskega društva, a konečno iz národnega ozira obžaluje, da se je omenjeno društvo osnovalo **izključno le za vojvodino Kranjsko, ne pa za vse slovenske pokrajine**. Tudi mi se pridružimo istemu mnénju, da naj bi se „Muzejsko društvo“ v tem smislu preustrojilo. V „Rudolfinum-u“ naj bi bilo zbrano vse prirodoslovno in zgodovinsko bogastvo naših zelo zanimivih dežel, da bi videl tujec, kakor domačin, kaj premore domovina naša.

Komur je torej mar, da se širi in pospešuje domoznanstvo slovenskih dežel, da se pomnožujó znanstvene zbirke v „Rudolfinum-u“, naj pristopi k „Muzejskemu društvu“, kateremu kličemo: vivat, crescat, floreat!

—e—

Poročilo o pošiljatvah za „Prvo slovensko stalno učilsko razstavo“ „Pedagogijskega društva“ v Krškem.

(Dalje.)

Ocena.

Dalje mi je omeniti II. del „Lavorike“ za vse štiri glasove, ki obseza pesmi odbrane iz zgoraj navedenih zvezkov. Cena celemu delu je 2 glđ. „Lavorike“ III. del za štiri glasove, ki pa še ni dogotovljen, se nam je tudi doposlal. — „Národne pesmi z napevi“ (I. in II. del), nabral in uredil Janko Žirovnik, so primerne za odrasle ljudi in za učitelje pevce na kmetih. Cena?

„Zdihljeji k Mariji devici, naši ljubej Gospej presvetega Sreca“ (obseza 31 Marijinih napevov in „odpevanje“ pri slovesnih mašah), uglasbil vse P. Angelik Hribar. To zbirko prav toplo priporočamo učiteljem orgljavcem. Cena?

„Oče, pojdite domu!“ uglasbil za moški zbor in bariton-solo P. A. Hribar.

Dve A. Nedvėdovi maši: I. „Slava Stvarniku“ in II. „K Tebi sreca povzdignimo“ za moški zbor in vmes za čveterospeve. To ste dve krasni cerkveni skladbi.

„Sveta maša“ za sopran, alt, tenor in bas s spremljevanjem orgelj, zložil Danilo Fajgelj. „Sveti Devici Mariji v čast“, samospev za sopran, triglasni ženski zbor in orglje in harmonij, uglasbil A. Nedvėd.

„Predigre“ (dva zvezka) za orglje in harmonij, zložil Danilo Fajgelj. Te skladbe godijo bolj izurjenim igralcem ter so postavljene v čisto cerkvenem duhu. Vsak spreten orgljavec naj se jih omisli. Sploh pa moramo radovoljno pripoznati, da so vse cerkvene skladbe, izdane po „Glasbeni Matici“ biseri cerkvenih pesni. Da je temu resnica, so nam porok imena najboljših naših skladateljev: Nedvėd, Foerster, P. A. Hribar in Fajgelj. Nobeno cerkveno predstojništvo bi jih ne smelo pogrešati v svoji pesniški zbirki. Tedaj te krasne umotvore polagamo vsem prav toplo na srca.

Posamezne skladbe so še: A. Nedvėdovo „Slovo“ za moški zbor in tenor-solo. — „Kranjska dežela“, uglasbil za en glas s spremljevanjem na glasovirji A. Nedvėd. — „Darilo“, samospev za srednji ženski spol ali moški glas, spremljan s klavirjem, uglasbil tudi A. Nedvėd. — „Venec Vodnikovih in na njega zloženih pesnij“ za moški zbor in samospeve (sopran in alt ad libitum s klavirjem ali z orkestrom, zložil Anton

Foerster. „Nazaj v planinski raj“, samospjev s spremljevanjem na glasovirji, uglasbil Robert Burgarell. „Milotinke“, samospjevi za visoki glas, zložil Fran Gerbič.

Zgolj za glasbo je „Glasbena Matica“ izdala: 1. „V spomin Anici“ koncertna mazurka za glasovir, uglasbil Anton Stoeckl in „Moje sanje“, romanca za gosli s spremljevanjem glasovirja, uglasbil Franjo Krežma.

Konečno še omenjamo: „Teoretično praktično klavirsko šolo“, spisal Anton Foerster, izdala „Glasbena Matica“. Ta vsestransko po pravih pedagoških načelih sestavljena šola ima obilo praktičnih vaj, ki ustrezajo po vsem začetnikom, kakor tudi pozneje užé bolj vajenim igralcem. Vzlasti nam ugajajo tù in tam vpletene národne slovenske pesmi, kakor tudi drugi slovanski napevi. Slovenski stariši in učitelji naj v prvi vrsti namesto nemških (vzlasti iz Nemčije inportovanih) nemških glasovirskih šol, pridno segajo po tej v obeh jezikih pisani koristni „Foersterjevi glasovirski šoli“.

Sploh pa so užé ob svojem času večji strokovnjaki v godbi, kakor so: Vojteh Valenta, Danilo Fajgelj, Bežek in drugi po raznih slovenskih časopisih (leposlovnih in političnih) ocenjevali korenito vse po „Glasbeni Matici“ izdane pesni in druge skladbe — in ocene so bile po vsem laskave.

Zavod „Glasbena Matica“ zasluži vsestranske podpore od vseh slovenskih godbeno naobraženih, kakor tudi drugih razumnikov. Zlasti naj bi ga podpirali v večji meri, kakor do zdaj: čitalnice, bralna društva ter sploh vsa pevška društva po Slovenskem; dalje učiteljske knjižnice (krajne in okrajne) — in sleherni slovensk muzik, bodisi učitelj ali neučitelj! —

—r.

Književnost.

„Postojinsko okrajno glavarstvo“. Zemljepisni in zgodovinski opis. Spisali in izdali učitelji v okraji. Knjigi pridejan je zemljevid Postojinskega okrajnega glavarstva. V Postojini. Založil in tiskal R. Šeber, 1889. 8°. 238 str. Ta lepa knjiga obsega: Postojinski sodnijski okraj (Postojina, Slavina, Košana, Št. Peter, Trnje, Orehek, Sv. Ivan, Št. Mišel, Studeno, Suharije, Ostrožno brdo); Bistriški sodnijski okraj (Trnovo, Knežak, Prem, Zagorje, Podstenje, Vrbovo, Dolenji Zemon, Harije); Senožeški sodnijski okraj (Senožeče, Hrenovice, Ubelsko, Razdrto, Vreme); Vipavski sodnijski okraj (Vipava, Col-Podvelb, Goče, Slap, Vrabče, Št. Vid, Lozice, Podraga, Planina, Budanje, Podkraj, Ustije, Šturija). V dostavku je: I. Entomologija, II. Flora. (Sestavil g. Pavle Kavčič, nadučitelj v Senožečah.) Statistični pregled Postojinskega okrajnega glavarstva. — Učitelji sestavljalci pravijo v predgovoru: „Delovali smo po skromnih svojih močeh, da postavimo mal spominek tej dóbi (štiridesetletnici vladanja Nj. Veličastva). Spominek ta, bodi knjiga, katero sedaj podajemo slavnemu občinstvu in katera je nastala po vkupnem delovanji našem. Da se nahajajo v njej mnogi nedostatki, ne šteje nam slavno občinstvo v zló, kajti je bilo težavno in trudapolno delo, da se je pisalo kolikor toliko dosledno . . . ‚Viribus unitis!‘ naj bode Najvišjega prestola klic nam, ki imamo biti vzbujevalci in gojitelji domoljubja naši mladini. V to svrhu opisali smo domača tla — tla slovenska! —, na kojih se je ljubezen do domovine v najprvo rodila. — Naj mladina spozná rojstvenega kraja obližno in oddaljeno okolico: zelene hribe, sive gore, vinske gorice, kamenite planôte, cvetoče trate, podzemeljska čuda stvarjenja; naj vé imenovati šumeče potoke; naj si, prebiraje to knjižico, ogleda prirode domači svet, poljedelstva, obrtnije in kupčije trudapolne uspehe umnega napredka; naj vé ocenjati, gledajoč na holmih bele cerkvice, da sije na domačih slovenskih tleh od nekdanj svetla luč, ki užiga prvotni plam neizbrislivega čútja v mladih srcih — Vera, moč neusahljiva, živa podpora človeku skozi ves tek življenja . . . Izvé naj, kje počivajo slovenskega rodú zmagoviti slavni junaki. Širi naj se bralcu srce v prsih, čitajočemu imena onih slavnih mož, nekdanj tù in tam v priprosti vasiči porojenih, katerih dela pa so v zgodovini domoljubja odličena.

Naj vsebina te knjižice zaneti nam vsem zavést, da imamo dolžnost, svoj rojstveni kraj, svojo materino deželo, svojo veliko domovino — Avstrijo — in Najvišji vladarski nje Habsburški staroslavni

cesarski rod ljubiti, vse žive dni v srcu in spominu ohraniti, da imamo ponosni biti na čast in zvestobo slovenskega národa, tesno zvezanega v sijajnem zgodovinskem značaji njegovem s staroslavno avstrijsko domovino našo“ . . .

S tem izvrstnim, s prav primerno sestavljenim opisom si je učiteljstvo Postojinskega okraja (posebno g. g. sestavljajci) postavilo spomenik, ki mu je v posebno čast in slavo.

Tisk je prav ličen. Cena obširni knjigi je nizka. Trdo v platno vezana stane 1 gld. 15 kr., mehko vezana pa 85 kr., po pošti 10 kr. več. Pristržno želimo, da bi čedna ta knjiga potovala iz roke v roko ne le po svojem domačem okraji, temveč po vsej slovenski domovini.

D o p i s i.

Iz Postojinskega okraja 19. februvarja. Z mesecem januarjem poteklo je prvega pol leta «učiteljskega društva za naš okraj». Pri tej priliki obračam se do vseh p. n. g. g. društvnikov, koji še niso vse letnine plačali, da blagovolé ostanek v kratkem poslati društvenemu blagajniku. Do sedaj plačali so društvenino za vse leto ti-le gg.: Zarnik Martin, Thuma Janez, Mrcina Fran, Rudolf Janko, Dolenec Rudolf, Hiti Matija, Lj. Fettich-Frankheim, Pegan Anton, Jelenec Štipko, Kete Filip, Cebin Peter, Francelj Štefan, Kranjec Fran, Tomšič Štefan, Dimnik Jakob; gospé: Levstik-Stuchli Marija, Moser-Steiner Marija; gospodičine: Praprotnik Ivana, Bernot Marija, Fleš Pavla, Podkrajšek Zofija, Souvan Marija; podporna uda g. g.: Moser Karol, c. kr. cestni ogledar v Št. Vidu, Demšar Karol, župan v Senožečah.

V Postjini v 19. dan februvarja 1889. l.

Jakob Dimnik,
blagajnik.

Iz Kranjskega okraja. Pravo je pogodil cenjeni dopisnik iz zelene Štajerske v zadnji številki našega «Tovariša», kjer nam pripoveduje, da smo za svoje okrajne šolske nadzornike dobili cvet učiteljstva. Da so bili imenovani nadzornikom za razvoj národnega šolstva toliko zaslužni možje, hvaležni moramo biti najvišji deželni šolski oblastniji, katera je omogočila imenovanje teh odličnih mož. Pri učiteljstvu je sedaj, da delujemu soglasno z nadzorniki. Oklenimo se jih z zaupanjem. Vespóštovani naš novi gospod c. kr. okrajni šolski nadzornik A. Ž. je o priliki svojega imenovanja pismeno pozdravil učiteljstvo našega okraja. Ta okrožnica slove:

«Slavnemu učiteljstvu Kranjskega okraja. — Po slavnem ministerstvu za uk in bogočastje imenovan šolskim nadzornikom za Vaš okraj tem potom vse učiteljstvo srčno pozdravljam. Težka je moja naloga in v polnej meri izvesti se le dá po vkupnem delovanji. Zaradi tega se nadejam, da me bode slavno učiteljstvo v mojem delovanji vsestransko podpiralo. Jaz bodem vsakateremu pravičen in odkritosrčen. Vse moje delovanje imelo bode le dvojen smoter: šolstvo povzdigniti in učiteljstvu koristiti. Pri učiteljstvu je tedaj, da se more ta smoter doseči. Učiteljstvo naj si bode vsikdar, v službenem delovanji in v socijalnem življenji v svesti svojega imenitnega poklica, katerega dolžnosti zahtevajo neumorno delovanje in vzgledno vedenje. S taktnim vedenjem v notranjem in javnem življenji naj si pridobi spoštovanje oblastnij, častite duhovščine in ljudstva in s tem se tudi druží spoštovanje do šole. Da si pa pridobimo spoštovanje, je v prvi vrsti potrebno, da varujemo svojo čast, da se spoštujemo sami, da spoštuje in podpira vsak sotrudnik svojega sotrudnika. ,Kdor ne spoštuje se sam, podloga je tujčevi peti'. Učiteljstvo vsake posamezne šole, učiteljstvo vsega okraja naj bode v službi in v javnosti edino. ,Sloga jači, nesloga tlači'. Ravnajmo se po geslu najvišjega pokrovitelja ljudskega šolstva, presvetlega cesarja našega in delujmo šolstvu, domovini in sebi v čast vedno: viribus unitis!»

Iz Ljubljane. Prošnja. Od raznih strani naše domovine nam dohajajo prošnje za podaritev knjig — nabožnih, poučnih, zabavnih, šolskih — sploh primernih za našo šolsko mladino. Kakor je znano iz družbenih poročil, razdelila je družba užé mnogo podobnih spisov in si prizadela s tem velikih stroškov. Nekaj rodoljubov je darovalo v ta namen užé lepo število knjig. Ker pa mnogo prijateljem slovenske šolske mladeži dokaj spisov v njihovih knjižnicah leži nerabljenih, usoja si podpisano vodstvo vsled sklepa v svoji seji, zglasiti se pri p. n. častitem občinstvu z uljudno prošnjo, da bi blagovolilo kaj slovenskih knjig darovati v naznačeni namen. Take knjižice bi utegnile veliko koristiti v rokah naše mladine.

Naj se torej knjige blagohotno pošiljajo podpisanemu vodstvu, ali pa naj se mu naznani, da samo pošlje ponje.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

V Ljubljani, v 25. dan januarja 1889. l.

— Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. Letnino za leto 1889. so plačali: Adlešič Jurij, nadučitelj v Šmartinem pri Litiji; Bahovec Fran, učitelj v Ljubljani; Belar Leopold, učitelj in voditelj II. mestne deške ljudske šole v Ljubljani; Brenčič Janez, župnik pri Sv. Gregorji; Cepuder Josip, nadučitelj v Litiji; Hribar Josip, pom. učitelj v Ljubljani; Josin Makso, pom. učitelj v Ljubljani; Klemenčič Josip, katehet v Ljubljani; Knific Luka, učitelj na Trati; Kokalj Fran, učitelj v Ljubljani; Kos Mihael, učitelj v Velešalu; Krener Makso, učitelj v Loki; Krulec Ivan, učitelj v Ljubljani; Marolt Marija, učiteljica v Radovljici; Moos Julija, nadučiteljica voditeljica dekleške šole v Ljubljani; Pokorn Ivan, učitelj v Horjulu; Razinger Anton, učitelj v Ljubljani; Rozman Anton, učitelj v Žabnici pri Škofji Loki; Smrekar Ivan, katehet v Ljubljani; Šest Andrej, učitelj v Metliki; Tominec Ivana, učiteljica na Vrhniki; Vrančič Anton, učitelj v Zagradci; Zupanež dr. Jarnej, c. kr. notar v Ljubljani; Zirovnik Josip, nadučitelj v Begunjah pri Cirknici; Žumer Andrej, učitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani; Gusl Emilija, učiteljica v Ljubljani; Wessner Mimi, učiteljica v Ljubljani; Zupan Nežika, učiteljica v Ljubljani; Pribil Ernestina, učiteljica v Ljubljani.

(Tako bomo v «Učiteljskem Tovarišu» sproti objavljali, kdo je udnino plačal za tekoče leto, da bodo čč. gg. društveniki imeli potrdilo za poravnano letnino.)

Premene pri učiteljstvu.

Stalno so nastavljeni g. g.: Rajmund Justin, začasni učitelj v Preloki; France Gregorač kot učitelj na II. mestu in gspdc. Matilda Parma kot učiteljica na III. mestu v Metliki; France Šešark, II. učitelj in Friderik Kavcky, III. učitelj v Kočevji; Karol Simon, učitelj v Lescah; France Rus, učitelj v Ribnem (na Gorenjskem). — Učiteljske službe so dobili g. g.: Anton Maier, nadučitelj na Jesenicah, na mestni nemški deški ljudski šoli v Ljubljani; gspdc. Ema Ravnahar in Franciška Ileršič na mestni nemški dekleški šoli v Ljubljani (do zdaj tudi tu); Janko Toman, učitelj v Kotiču pri Litiji, II. učiteljsko mesto v Moravčah; France Lovšin, učitelj v Šent-Vidu nad Ljubljano nadučiteljsko službo v Vinici; France Slanec, podučitelj v Blanci na Štajerskem, III. učiteljsko mesto v Radečah (v Krškem okraji); Anton Kadunec, učitelj v Banjaloki, učiteljsko službo v Adlešičah.

Razpis učiteljskih služeb.

Vsled smrti je na četverorazredni ljudski šoli v Šent-Vidu nad Ljubljano izpraznjena tretja učiteljska služba s 450 gld. letne plače ter se bode ta ali na slučaj pri pomikanji četrta učiteljska služba s 400 gld. letne plače (kot služba za učiteljico) stalno, ali začasno umestila. Prošnje za ti službi naj se postavnim potom dn 15. marcija 1889. l. vlagajo pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet za okolico Ljubljansko v 14. dan februarja 1889. l.

Št. 151

okr. š. sv. Na trirazredni ljudski šoli na Jesenicah (na Gorenjskem) bode se umestila izpraznjena služba nadučitelja in voditelja s 500 gld. letne plače, s 75 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prošnje za to službo naj se postavnim potom v teku 14. dni vlagajo pri podpisnem okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Radovljici v 19. dan februarja 1889. l.

Št. 647

Na osnovni slovenski šoli družbe sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu v Trstu se razpisuje I. učiteljska služba z nastopom o Veliki noči t. l. Priložé naj se sposobnostna spričevala za vodstvo večrazredne šole.

Za šolsko leto 1889/90. pa je razpisana II. učiteljska služba z letno plačo 500 gld. Za to službo se smejo oglasiti učitelji in učiteljice. Prošnje s potrebnimi dokumenti naj se pošiljajo podpisnemu vodstvu najzadnje do 10. marca t. l.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani v 14. dan februarja 1889. l.

Št. 206

okr. š. sv. V šolskem okraji Kočevskem se razpisujejo te-le učiteljske službe v stalno, oziroma začasno nameščenje: 1. Na dvorazredni ljudski šoli v Koprivniku II. učiteljska služba s 400 gld. letne plače. 2. Na enorazredni ljudski šoli v Ovčja ku (Schöfflein) učiteljska služba s 400 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade, s prostim stanovanjem in s nekaj zemljiščem. Pravilno osnovane prošnje naj se pri podpisnem uradu vlagajo postavnim potom do 24. marcija t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji dné 24. februarja 1889. l.